

YANGI O‘ZBEKISTONDA O‘ZBEKISTON TARIXI FANINI O‘QITISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI

Muxtarova Latofatxon Shuxratovna

Andijon shahar 5-umumiy o‘rta ta‘lim maktabi tarix fani o‘qituvchisi

ARTICLE INFO.

Kalit so‘zlar: O‘zbekiston tarixi, fan, olimlar, o‘zbek xalqi, davlatchilik tarixi, o‘tmish, taraqqiyot strategiyasi davri, konsepsiya, meros, ajdodlar, jasorat, eng yangi tarix.

Annotatsiya

Maqolada yangi O‘zbekistonda O‘zbekiston tarixi fanini o‘qitishga oid yangicha talqinlar, jumladan fanni o‘qitish borasida amalga oshirilayotgan izchil islohotlarning ayrim jihatlari bayon qilingan. Unda bu borada yangi O‘zbekistonda tarixchi olimlar va mutaxassislar oldiga qo‘yilayotgan ustuvor vazifalar hamda ularni amalga oshirish zarurligi va dolzarbligi xususida so‘z yuritilgan. Maqolada O‘zbekistonning eng yangi tarixini o‘qitish, ya‘ni, qo‘lga kiritilgan mustaqil taraqqiyot yo‘limizni tanlanishi, tariximiz va milliy ma‘naviy qadriyatlarimizni xalqimizga qaytarilishi, o‘zlikni anglash davri ekanligi va yangi O‘zbekiston davrini o‘rganishning dolzarbligi haqida ma‘lumotlar berilgan.

<http://www.gospodarkainnowacje.pl/> © 2024 LWAB.

KIRISH: Bugungi globallashuv davrida mamlakatimiz boy tarixi, milliy davlatchiligining shakllanishi va taraqqiy etishi yuzasidan xalqimiz, ayniqsa yoshlar ongida boy o‘tmishimizga nisbatan g‘urur va iftixor tuyg‘ularini shakllantirish, ularni vatanga nisbatan muhabbat ruhida tarbiyalash vazifasi yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Darhaqiqat, o‘zbek xalqi va uning davlatchiligi tarixi uzoq o‘tmishga borib taqaladi. Biz bu bilan haqli ravishda faxrlanishimiz, ushbu boy, moddiy va ma‘naviy merosni kelajak avlodlarga o‘z holicha yetkazmog‘imiz zarur. Buning uchun tarix fanini o‘qitishga yangicha talqinlar asosida yondoshmog‘imiz muhimdir.

Ushbu maqola O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2022 yil 28 yanvardagi “2022 — 2026 yillarga mo‘ljallangan yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida” gi ning Farmoni va unda belgilangan O‘zbekiston tarixini o‘rganish va targ‘ib qilishni yanada rivojlantirish ustuvor vazifasi va Tarix fanini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi tahlili asosida yozildi. Maqolada N. Oblomurodov va F. Tolipovlar tomonidan 2022 yilda chop etilgan “O‘zbekiston tarixi” darsligiga ham murojaat qilindi. Maqola barcha ijtimoiy-gumanitar fanlarda qabul qilingan ob‘yektivlik, izchillik, tarixiy hamda ijtimoiy voqea va hodisalarni xronologik asosda o‘rganish, manba va dallilarga tayanish va ularning haqqoniyliga asoslanish tamoyillari negizida yoritildi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi “2022 — 2026 yillarga mo‘ljallangan yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida” gi ning Farmonida 77-maqсадning “O‘zbekiston tarixini o‘rganish va targ‘ib qilishni yanada rivojlantirish” vazifasi belgilanganligi va unda Tarix fanini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini amalga oshirish ko‘zda tutilganligi xalqimiz va uning davlatchiligi tarixini o‘rganishga davlat siyosati darajasida ahamiyat qaratilayotganligini tasdiqlaydi. Prezident Shavkat Mirziyoyev qayd etganidek, “Bir haqiqatni hech qachon unutmaylik: biz buyuk tarix, buyuk davlat, buyuk madaniyat yaratgan xalqimiz. Biz – hech

qachon mehnatdan qochmaydigan, qiyinchilikdan qo'rqmaydigan, adolatni qadrlaydigan, azmu shijoatli buyuk xalqmiz. Barchamiz bir tanu bir jon bo'lib, yakdil va ahil bo'lib harakat qilsak, halol-pok bo'lib, yaxshi niyat bilan mehnat qilsak, har qanday marralarni egallashga, boshqacha aytganda, tarixning yangi sahifasini yaratishga qodirmiz". Albatta, bu qadimiy va tabarruk maskandan buyuk allomalar, fozillar, olimu ulamolar, sarkardalar yetishib chiqqan. Ko'plab diniy va dunyoviy ilmlarning asoslari mana shu zaminda yaratilgan, sayqal topgan.

O'tmishda barpo etilgan muhtasham tarixiy yodgorliklar va inshootlar shu kungacha o'z ko'rkini, mahobatini yo'qotmaganligi, qadimdan yurtimizda o'troq dexqonchilik, rivojlangan hunarmandchilik madaniyati, me'morchilik, shaharsozlik san'ati yuksak darajada rivojlanganligidan dalolat beradi. Ushbu tarixiy merosni o'rganishning nazariy-metodologik asoslari hamda tamoyillari xususidagi muhim takliflarning davlatimiz rahbari tomonidan o'rta tashlanishi mustaqillik yillarida haqqoniy tariximizni o'rganish borasidagi ayrim muammolarni hal qilishda muhim dastur bo'lmoqda. Ayniqsa bu borada uzoq yillar mobaynida yo'l qo'yilgan ayrim xato va kamchiliklarni ro'y rost tanqidiy tahlil qilinishi ham muhim voqea bo'ldi. Bu borada o'z fikr mulohazalarini bildirgan Prezidentimiz quyidagilarni qayd etadi: "Afsuski, yurtimiz tarixini o'rganishda o'tgan davrlarda arxeologik tadqiqotlar yetarli darajada olib borilmadi. Shuning uchun Fanlar akademiyasining Arxeologiya va San'atshunoslik institutlari faoliyatini, oliy o'quv yurtlari va muzeylardagi arxeologik izlanishlarni chet ellik hamkorlar bilan birga tashkil etish zarur. Davlatimiz rahbarining Oliy Majlisga Murojaatnomasida "Buyuk alloma va adiblarimiz, aziz-avliyolarimizning bebaho merosi, yengilmas sarkarda va arboblarning jasoratini yoshlar ongiga singdirish, ularda milliy g'urur va iftixor tuyg'ularini kuchaytirishga alohida e'tibor qaratishimiz kerak. Mamlakatimiz muzeylarida saqlanayotgan tarixiy eksponatlarni to'liq xatlovdan o'tkazish, har bir muzeyning katalogini yaratish lozim" 2 , deya qayd etildi.

Shu o'rinda O'zbekistonning eng yangi tarixini o'qitish xususida so'z yuritish lozim. Ya'ni, bu davr qo'lga kiritilgan mustaqil taraqqiyot yo'limizni tanlanishi, tariximiz va milliy-ma'naviy qadriyatlarimizni xalqimizga qaytarilishi, o'zlikni anglash davridir. Ushbu davrning uzviy davomi esa milliy taraqqiyotimizga yangicha mazmun baxsh etgan hamda yangi taraqqiyot davrini boshlab bergan yangi O'zbekiston davridir. Zero, so'nggi yillarda mamlakatimizda O'zbekistonning qo'lga kiritilgan mustaqilligini yanada mustahkamlash, jamiyatni demokratlashtirish, huquqiy-demokratik davlat qurish, fuqarolik jamiyatini yanada taraqqiy ettirish, inson qadrini ulug'lash, mamlakatimizda yashayotgan barcha millatlarning totuvligi va tengligini ta'minlash, respublikani ijtimoiy-iqtisodiy yuksaltirishga erishish yo'lida yangicha islohotlar amalga oshirildi. O'zbekistonning eng yangi tarix fani xususida xolis ma'lumotlarga ega bo'lish uchun fanning predmeti va ob'yektini to'g'ri belgilab olish muhim ahamiyatga ega. Zero, hozirgi kunda tarixchilar oldida turgan muhim masalalardan biri bu, o'zbek xalqi va uning davlatchilik tarixini fanning predmeti va uni o'rganish ob'yektidan kelib chiqib, yangicha nazariy-metodologik tamoyillarga tayangan holda haqqoniylik, xolislik tamoyillari asosida yoritishdan iboratdir. Shu boisdan O'zbekistonning eng yangi tarixi davrini quyidagi ikki muhim tarixiy davrga bo'lish maqsadga muvofiq: 1. O'zbekistonning mustaqillikka erishishi va yanada mustahkamlash davri (1991-2016 yillar) 2. Yangi O'zbekiston va uning startegik taraqqiyot davri (2017 yildan hozirgacha). Eng yangi tarix fani ham boshqa ijtimoiy-gumanitar fanlar kabi mustaqil fandır. U barcha fanlar qatori alohida o'z o'rni va mavqeiga ega bo'lib, ijtimoiy-gumanitar va boshqa ayrim fanlar bilan uzviy bog'liq holda o'rganiladi. Birinchidan, u o'z xususiyatiga ko'ra, mustaqillik yillari tarixi haqida saboq beradi, insonlarni sodir bo'lgan voqea va hodisalar haqida zarur xulosalar chiqarishga undaydi, ularni davlatimiz va jamiyatimizning yaqin tariximizdagi o'rnini qadrlashga undaydi. Ikkinchidan, tarix fanini o'rganishda barcha ijtimoiy-gumanitar fanlar uchun xos barcha tamoyil va uslublarga tayaniladi. Hatto uni o'rganishda matematik usuldan ham foydalanilishi, bejiz emas. Chunki tarixiy voqea va hodisalar qat'iy aniqlikda, davriy ketma-ketlikda, xronologik asosda o'rganiladi. Ularni o'rganishda tarixiy hujjat va dallilarning haqiqiy ekanligi, ular qachon, qayerda, qanday tarixiy muhit va sharoitda yaratilganligiga ham ahamiyat beriladi.

O‘zbekistonning engi yangi tarixi fani yaqin o‘tmishimizdagi ijtimoiy, siyosiy, iqtisodiy jarayonlarni, ularning rivojlanishining sabablarini o‘rganadi. Kishilarni ulardan kelajak uchun saboq olishga va zarur xulosalar chiqarishga undaydi. Bu esa kelajak avlodlar kamolotida katta ahamiyatga ega.

Mamlakatning jahon hamjamiyatiga tobora intergatsiyasini ta‘minlash, yaqin qo‘shnichilik va strategik hamkorlikka asoslangan ochiq pragmatik siyosat olib borish, tinchlik va xavfsizlikni ta‘minlash tizimi yanada mustahkamlandi va takomillashtirildi. Xalq bilan muloqot va inson manfaatlariga e‘tibor berishning yangicha mexanizmi joriy etildi. Uzoq yillar mobaynida yetilib qolgan ko‘plab muammolarni hal qilish, har bir rahbarning shaxsiy javobgarligini kuchaytirish, xalqning dard-tashvishlari bilan yashash, fuqarolar murojaatlari bilan ishlashning yangicha tizimini joriy etilishi, inson omiliga e‘tibor masalalarining tubdan isloh qilinishi yangi O‘zbekistonning ulkan tarixiy yutug‘idir.

Yangi tarix fanini o‘qitishda so‘nggi yillarda «Inson qadrini ulug‘lash» tamoyili asosida xalqimizning farovonligini yanada oshirish, iqtisodiyot tarmoqlarini transformatsiya qilish va tadbirkorlikni jadal rivojlantirish, inson huquqlari va manfaatlarini so‘zsiz ta‘minlash hamda faol fuqarolik jamiyatini shakllantirishga qaratilgan islohotlarning ustuvor yo‘nalishlarini belgilash masalalariga e‘tibor kuchaytirildi. Shu bilan birga O‘zbekiston imidjini jahon sahnasida ilgari surishni nazarda tutuvchi chora-tadbirlar majmuini tayyorlash va amalga oshirish, mamlakatimizda islohotlarning borishi, jamiyatni demokratik yangilash jarayonlari haqida xolis axborot tarqatishning samarali davom ettirish, tashqi siyosiy va tashqi iqtisodiy faoliyatning normativ-huquqiy bazasini hamda xalqaro hamkorlikning shartnomaviy-huquqiy asoslarini takomillashtirishga alohida e‘tibor qaratila boshlandi. O‘zbekistonning eng yangi tarixi fani esa ushbu tarixiy jarayonlarni tadrijiy ravishda o‘rganadi va kelajak avlodlarga yetkazadi.

Xulosa:

Umuman, O‘zbekistonning eng yangi tarixini tizimli ravishda tarixiylik va xolislik prinsiplariga asoslangan holda o‘rganish, ulkan tarixiy-madaniy merosga ega bo‘lgan va jahon sivilizatsiyasi rivojiga ulkan hissa qo‘shgan o‘zbek xalqining mustaqillik yillaridagi shonli o‘tmishi va bugungi kuniga xolisona baho berish yo‘lidagi sayi harakatlarimizga munosib hissa bo‘lib qo‘shiladi. Bu esa tarixchi olimlar oldiga o‘quv, o‘quv-metodik adabiyotlar va darsliklarning yangi avlodini yaratish ishlarini muvofiqlashtirishni, O‘zbekistonning eng yangi tarixini umumjahon va mintaqa xalqlari tarixi bilan mushtarak hoda tadqiq etish vazifasini qo‘ymoqda. Bu shubhasiz, O‘zbekistonning eng yangi tarix davrini nafaqat mustaqillik yillarida amalga oshirilgan islohot va o‘zgarishlar bilan hamohang o‘rganishni ta‘minlaydi, balki kelajakdagi strategik maqsadlarimizni ro‘yobga chiqarishga ham xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Benvenist. E. *Общaya lingvistika*. M. Progress, 1974. 447 str.
2. Vohidov E., *Muhabbat*, Toshkent 1979, 93 bet.
3. Raximov S.R. «Problema deysisa kak kategorii tipologicheskoy lingvistiki». *Dissertatsiya na soiskaniye uchenoy stepeni doktora filologicheskix nauk*. Andijan 1990.
4. Rادیy Pogodin, *jurn. «Neva»*, 1983, 2str.